

ЛИХО ЗДОЛАЄМО РАЗОМ

Алла АКСЬОНОВА

Минулого тижня в Чорнобилі відбулося перше спільне засідання робочої групи з уповноважених представників від урядів України та Білорусі. На ньому напрацьовувалися пропозиції щодо поновлення давніх угод про співпрацю в напрямку мінімізації й подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та обговорювався перелік спільних заходів відзначення 25-х роковин аварії на ЧАЕС

Про поновлення колишньої співпраці в подоланні спільного чорнобильського лиха вперше офіційно заговорили на урядовій колегії України та Білорусі кілька місяців тому. Відразу ж по її закінченні керівники відповідних Департаментів обох країн, що займаються питаннями ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, отримали від своїх міністрів доручення: обговорити та підготувати план подальших спільних пропозицій в подоланні наслідків катастрофи на найближчі п'ять років. Відтак перше засідання, що відбулося в Чорнобилі, і є черговим кроком реалізації завдань, зазначених у Домовленості урядів держав. Крім цього, до робочої групи з підготовки згаданого плану увійшли, окрім управлінців Департаментів, ще й керівники білоруських та українських наукових закладів, установ і державних підприємств, діяльність котрих має пряме відношення до "чорнобильської" проблеми.

НА ПОЧИН – ТРИ НАПРЯМКИ

Ще на початку роботи засідання начальник Департаменту з ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС Республіки Білорусь **Володимир ЧЕРНИКОВ** зауважив присутнім, що українці з білорусами долали чорнобильське лихо спочатку разом, потім – окремо. "Думаю, – підсумував свій виступ Володимир Олександрович, – багато хто з вас підтримує ідею, що краще спільно боротися з цією бідою. А в перспективі можна навіть буде говорити про якусь спільну програму. У нас зараз така реалізується з Росією. Тому було б доцільно мати схожу й з Україною".

Українська сторона, судячи з реакції присутніх на засіданні, обома руками за подібне майбутнє в співпраці. Проте відновлювати останню вже слід зараз. Тому на почин спільної боротьби з бідою робоча група визначила три напрямки: наукова співпраця, інформаційна взаємодія та спільне вирішення питань щодо утримання Зони відчуження. Перший охоплюватиме питання так званих довготривалих наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС (вплив на екосистеми, міграція радіонуклідів, дослідження сучасного стану паливних радіаційних частинок, що потрапили в навколишнє середовище під час аварії. Крім цього, спільна наукова оцінка ризиків для здоров'я потерпілого населення та обмін досвідом щодо використання новітніх технологій в сільськогосподарському виробництві на забруднених територіях).

Наступний напрямок подальшої співпраці – це питання інформаційної взаємодії. Він передбачає проведення на регулярній основі спільних конференцій, семінарів, нарад, інтернет-акцій з питань сільськогосподарської радіології, реабілітації постраждалих територій, моніторингу поведінки радіонуклідів у Зоні відчуження, стану тваринного та рослинного світу, лісових екосистем, можливостей обмеженого використання

забруднених територій тощо.

Третій напрямок – обмін інформацією про рівні радіаційного забруднення білоруського та українського секторів Зони відчуження ЧАЕС та картами радіаційних забруднень даних територій для створення узагальненої картини реального стану, що необхідно для наукової та оперативної роботи. Крім цього, координація дій стосовно утримання білоруського та українського секторів Зони відчуження.

А ще – обмін досвідом та спільні навчання спеціалістів, які працюють у напрямку подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Робоча група також мала напрацьовувати пропозиції для урядів обох країн щодо проведення спільних заходів, присвячених 25-м роковинам Чорнобильської трагедії.

"ЧОРНОБИЛЬСЬКЕ" СЬОГОДЕННЯ В ДЕТАЛЯХ

Саме йому робоча група відвела першу половину засідання. Активізація співробітництва, наприклад, у напрямку наукових досліджень радіаційно забруднених територій для подальшої їхньої реабілітації, безумовно, потребує обміну інформацією про сучасний стан Зони відчуження. Відтак директор українського державного підприємства "Екоцентр" **Сергій КІРЄЄВ** ознайомив присутніх із науковим поглядом своїх фахівців на нинішню радіологічну си-

Головним інструментом у реалізації політики подолання наслідків катастрофи в Республіці Білорусь, за словами начальника відділу наукового забезпечення та міжнародної співпраці Департаменту з ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС Республіки Білорусь Ольги ЛУГОВСЬКОЇ, є державна програма, що розробляється на п'ятирічку; за нею проводяться всі заплановані роботи й заходи. Фінансування програми складає трохи понад 360 млн. доларів на рік, або майже один млн. на день. Такі кошти дозволяють повноцінно функціонувати двом організаціям "Радон" (займаються захороненням радіоактивних відходів у Гомельській та Могилівській областях), заповіднику (що має науковий відділ) і частково Інституту радіології, точніше, його науковій структурі. До речі, остання охоплює три напрямки наукової діяльності: розробку нових реабілітаційних технологій для сільського господарства, розвиток стратегії подолання наслідків і розвиток сільгоспвиробництва на забруднених територіях. Головний плюс цієї державної програми в тому, що за її реалізації можна прахувати економічний ефект від витрачених коштів, тобто, який відсоток прибутку з кожного вкладеного білоруського рубля. На сьогодні, за словами Ольги Михайлівни, згаданий економічний ефект Білорусь уже має. Отримані від нього кошти вкладуються в радіологію, точніше в розвиток та покращення радіологічної ситуації регіону. Фінансування за даною програмою також передбачає й медичні дослідження наслідків на здоров'ї постраждалих людей (цим займається Гомельський центр радіології, екології і людини), а також розвиток фундаментального напрямку (Інститут радіобіології, який займається довготривалими наслідками). Друге джерело фінансування подолання наслідків – програма спільної діяльності з Російською Федерацією. За фінансовим забезпеченням вона значно скромніша (10 млн. доларів на рік) та направлена на впровадження нових технологій у медицині й сільському господарстві.

Виконуючий обов'язки начальника Державного департаменту – Адміністрації зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення **Олег ФЕДЕВИЧ** та начальник Департаменту з ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС Республіки Білорусь **Володимир ЧЕРНИКОВ**

туацію в Зоні. Зокрема, він зауважив:

– Починаючи з моменту аварії та закінчуючи сучасним станом, у Зоні відчуження спостерігається тенденція до зниження потужності доз. В першу чергу це пов'язано з погодними змінами. Наприклад, коли територія покривається снігом, фіксується значне зниження. Спостерігається останнє і при вітровому підйомі. Правда, є й періодичні коливання показників концентрації радіоактивних аерозолів у повітрі, що викликані зміною погодних умов (суха, дощова, вітряна, безвітряна) та проведенням певних робіт або виникненням пожеж. Взагалі, сучасний радіологічний стан Зони відчуження визначається запасом радіонуклідів, їх потоками та захисними бар'єрами. На сьогодні баланс радіонуклідів на її територіях за сумою активності мають приблизно однакове значення. Лише на об'єкті "Укриття" згаданий показник децю вищий.

Щодо міграції радіонуклідів, то основне їх винесення за межі Зони відбувається

ся водами річки Прип'ять (90-95% – річкою). До нинішньої зими передував період, досить тривалий, маловодних років, тому міграція стронцію та цезію була невеликою. Але в інші роки, наприклад, – вона зростала. Групу ризику в цьому плані складають місця, де є радіоактивні захоронення (на зразок Янівського затону).

Стосовно біологічних об'єктів, то тут ситуація досить оптимістична. Наприклад, у чорниці, починаючи десь із 1992, .. 94, ..96 років, спостерігається тенденція до деякої стабілізації рівнів забруднення. В той же час у копитних (дуже характерно для дикого кабана) забруднення організму формувалося залежно від місця перебування тварини. Відносно стабільною, починаючи з 1992 року, є ситуація (тобто помічене вирівнювання показників вмісту радіонуклідів) у замкнених водоймах.

Даючи оцінку ризиків для здоров'я постраждалого населення, перший заступник генерального директора Наукового центру радіаційної медицини Академії медичних наук України, доктор медичних наук, професор **Дмитро БАЗІКА** не тільки познайомив присутніх із науковими висновками фахівців його установи, а й озвучив ті напрямки, за якими співпраця обох сторін буде найдоцільнішою. "Вроджені вади та спадкові аномалії, – констатував Дмитро Анатолійович, – є актуальним питанням практично для всіх науковців, що займаються даною проблемою. В нашому Центрі також проводяться відповідні дослідницькі роботи. Однак білоруські колеги за результатами власних досліджень нас відчутно випередили.

І ще приводом до співпраці, на мій погляд, є такий напрямок, як частота мутаційного процесу при середніх і малих дозах опромінення в населення. Дослідження, проведені в Білорусі та нашому Центрі, говорять, що при порушеннях роботи цитоподібної залози й інших захворюваннях частота мутацій в хромосомах деяких потерпілих від чорнобильських наслідків, залежно від отриманих ними доз, все-таки перевищує ті значення, які мають бути. Відтак спільне опрацювання нашими вченими даного аспекту може пролити світло для вирішення й цієї проблеми.

У нас також проводиться дослідження психологічних ефектів та їх вплив на головний мозок. Тому й в даному випадку ми зацікавлені в співпраці, і не тільки

в рамках спільної програми, а й у більш триваліших, крім цього, й фундаментальних аспектах”.

Стосовно питань нових технологій ведення сільськогосподарського виробництва на забруднених територіях, то тут, за словами директора Українського науково-дослідного інституту сільськогосподарської радіології Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктора біологічних наук **Валерія КАШПАРОВА**, обидві сторони достатньо ознайомлені про зроблене кожною. “Відмінність, – зауважив присутнім Валерій Олександрович, – полягає лише в концептуальному підході до даного питання та нормативах, які існують у наших країнах, а ще в об’ємах фінансування. Білорусія на реалізацію контрзаходів витрачає понад 50 млн. доларів на рік, Україна – 8 млн. гривень. (тобто 1 млн. доларів). Такі кошти білоруси виділяють не стільки через радіаційну безпеку, скільки для відродження депресивних регіонів”.

Є ПРОПОЗИЦІЇ, І КОНКРЕТНІ ДІЇ ТАКОЖ

Напрацьовані робочою групою в ході багатогодинних перемовин пропозиції, котрі при затвердженні урядами обох країн складуть план заходів для поновлення співробітництва, на сьогодні є лише попередніми. Найближчим часом вони зазнають певного коригування. Однак навіть нинішній план нараховує понад два десятки заходів.

Щодо організації спільних заходів, присвячених 25-м роковинам Чорнобильської катастрофи, то тут із української сторони, за інформацією заступника начальника Департаменту у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи МНС України **Світлани СОВИ**, є не тільки

мовного (обов’язкового) відселення”.

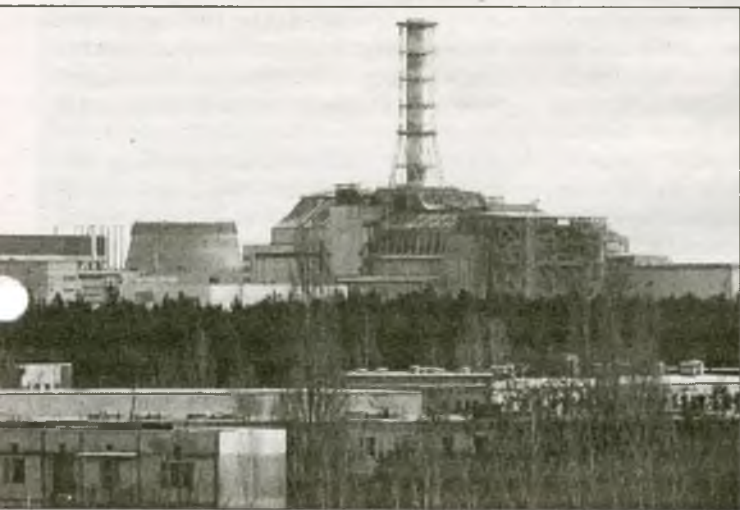
Слід також зауважити, що вже зараз не лише в МНС України активно готуються до відзначення згаданих роковин. Певні плани з цього приводу складені й у працівників самої Зони відчуження. Серед найамбітніших пропозицій – закласти в місті Чорнобиль парк “Пам’ять Полісся” й відкрити етнографічний музей. Крім цього, існуюча експозиція техніки, яку використовували при ліквідаційних роботах, перебуває в досить жалюгідному стані. Її, за словами заступника директора ДП “РУЗОД” **Василя МАХНА**, вирішено не тільки реанімувати, а й поповнити новими експонатами. А ще працівники підприємств Зони відчуження хочуть ініціювати перед Урядом випуск пам’ятної медалі до 25-х роковин Чорнобильської катастрофи “За мужність і самовіддачу”. Планується також зняти документальний фільм про сьогоднішню Зону відчуження.

КОМЕНТАР ДО ТЕМИ

Віктор АВЕРІН, директор Гомельського інституту радіології (Республіка Білорусь).

– На сьогодні Білорусь уже вирішила багато питань із подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Завдяки активному застосуванню контрзаходів, у нас відчутно зменшилася кількість населених пунктів, де показник дози опромінення лише на кілька сотих перевищує 1 мілізіверт (річні фонові дози, що формуються від природних джерел, складають від 1 до 10 мЗв). Крім цього, згідно з жорсткими нормативами, населення, в тому числі й постраждале, проживає на територіях, де радіаційне забруднення не перевищує 15 Кі на кв. км., оскільки доза опромінення приблизно рівна тій, що обумовлена фоном від природних дже-

рел. До речі, наші постраждалі переселенці проживають у сучасних містечках із налагодженою інфраструктурою та юботом. Правда, “чорнобильські” пільги та виплати, які є й у вас, ми максимально скоротили, а вивільнені кошти направили на розвиток медицини (закупівлю сучасного обладнання тощо). Однак певна соціальна підтримка існує для інвалідів-чорнобильців, статус яких підтверджено, та дітей

пропозиції, а й конкретні дії. “Минуло-річ, – повідомила Світлана Іванівна, – Верховна Рада проводила парламентські слухання з питань подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. За висновками слухань Кабінету Міністрів України доручено підготувати відповідний документ, де будуть визначені конкретні заходи щодо відзначення 25-х роковин. Серед переліку заходів – проведення міжнародної науково-практичної конференції та підготовка Національної доповіді. До речі, проведення міжнародної конференції визначене й Планом дій ООН по Чорнобилю до 2016 року. Тому в Міністерстві вже створена робоча група. Більше того, на її засіданні не лише схвалено проведення конференції, а й запропоновано назву: “25 років Чорнобильської катастрофи: безпека майбутнього”. Крім цього, передбачається видання збірки з різних наукових робіт та двох атласів (перший – радіаційно забруднених територій України, другий – екологічний атлас Зони відчуження і зон безу-

(безплатне харчування в школі й дошкільних закладах). А ще постраждале внаслідок Чорнобильської аварії населення щорічно проходить безкоштовну диспансеризацію та оздоровлюється.

Між тим, землі, на котрих показник забруднення вищий за допустимий, виведені із переліку сільськогосподарського призначення й перетворюються на заповідні зони. Є й державна підтримка суб’єктів господарювання, тобто колгоспів, які активно функціонують і виробляють продукцію, що відповідає світовим стандартам. За рахунок того, що в Білорусі нормативи щодо допустимих рівнів забруднення продуктів харчування та води досить жорсткі, у нас практично не існує проблеми так званих “брудних” харчів. Загалом, ми прагнемо мінімізувати наслідки так, щоб це було екологічно й економічно доцільно. При цьому, для нас головний постулат у подоланні наслідків – захист людини та створення нормальних умов для життєдіяльності й проживання на даних територіях.